

Nasjonalgalleriets "klimaproblem"

("Rehabilitering av Nationalgalleriet i Oslo")

Tittelen som er satt på mitt innlegg kan kanskje misforstås. Jeg kommer ikke til å snakke om rehabilitering av murbygningen NG – som om den hadde et klima-problem VS samlingene, selv om det er den offisielle versjon. NGs problem er av politisk art, og dermed ikke-eksisterende i fysisk forstand.

Dette er litt på siden av konferansetemaet. Hvis jeg skal si noe, må det først bli hvordan dette "problemet" oppsto. Konflikter mellom fag og politikk griper til tider inn i vårt arbeid og gjør virkeligheten uvirkelig. Jeg kommer snart til den tekniske side av saken.

Det hele begynte i 2008. Oslo kommune skulle bygge nytt hovedbibliotek, men så at deres kjøp av Vestbanetomten var i største laget for formålet. Byrådsleder Erling Lae (H) fryktet at handelen ville ta seg dårlig ut på budsjettet.

Vestbanetomten ville derimot passe til det nylig fusjonerte Nasjonalmuseet. Staten hadde fått det for seg at de fire museene som inngikk i Oslo-fusjonen måtte samlokaliseres. De tilsvarende organisatoriske fusjoner i Bergen, Trondheim, Lillehammer og ellers i landet krevde ikke samling under ett tak.

Frem til våren 2008 var planen for samlokalisering i Oslo at NG skulle beholdes, og de øvrige museer plasseres rundt Tullinløkka. ***På dette stadium var det intet i veien med NGs bygning, den kunne pusses opp for et mindre beløp.***

Byrådsleder Lae ble raskt enig med k.minister Trond Giske (Ap), om salg av Vestbanen til Staten. Oslo kommune skulle kjøpe tilbake en mindre tomt til biblioteket i Bjørvika – et område som kommunen tidligere hadde solgt til den kommersielle utbygger HAV Eiendom AS, et datterselskap av Oslo Havn KF.

(I farten ble også Munch-museet med på flyttelasset til Bjørvika, stikk i mot et enstemmig bystyrevedtak om utbygging på Tøyen. Dette er en korrupsjonssak, drevet frem med talltriksing og bakromsavtaler. Utbyggeren ønsker prestisjebygg i sitt utbyggingsområde.)

Nok om det.

Staten forlot altså Tullinløkka og gikk inn for et felles nybygg på Vestbanen. **Det innebar at NG, som hadde vært krumtappen i Tullinløkkeplanen, måtte fra-flyttes.** Dette vakte voldsomme reaksjoner i hele kulturlivet. Bl.a. samlet ark. Fredrik Torp på kort tid nesten 12 000 underskrifter for å beholde NG som visningssted for kunst og som satellitt til Vestbanebygget.

Og her kommer vi til saken:

Da rabalderet hadde pågått et års tid forsto k.minister Giske at han måtte finne på noe. Via Statsbygg lanserte han et **KLIMAPROBLEM: NG ble plutselig uegnet til sitt bruk. En**

rehabilitering ville nå – i motsetning til ett år tidligere – koste et gigantisk beløp, uten garanti for at det, selv da, ville kunne brukes til billedkunst i fremtiden.

Museumsledelsen og styret, som i prinsippet skal fungere som uavhengige premiss-leverandører, istemte lojalt dødsdommen. **Den offisielle myte ble at bygningen ikke ville tåle de internasjonale krav til inneklima, i form av RF og temperatur.** Man ville bl.a. ikke kunne ta imot låneutstillinger fra andre museer, ble det sagt. Valget sto kort sagt mellom skader på bygningen eller skader på kunsten.

NGs tidligere sjef for kons.avd, Leif Einar Plahter og andre sakkyndige, påpekte straks at NG hadde utstilt billedkunst i over 100 år uten at hverken kunsten eller bygningen hadde tatt skade av inneklimate. Merkelig nok kunne ingen opplyse hvilke klimakrav som over natten hadde gjort NGs bygning ubrukelig.

(Noen av oss skrev en lengre rapport om dette fiktive problemet og leverte den til Riksrevi-sjonen, som takket den i en skuff og la. Kan tilsendes elektronisk til interesserte.)

Tømmingen av NG ble altså forkynt i mai 2008. "Klimaproblemet" ble lansert i febr-mars 2009. I rev. statsbudsjett mai 2009 kom de tallmessige begrunnelser: **Det internasjonale krav til inneklima i kunstmuseer var, ifølge st.t. meldingen fra KD, 65 % RF og t=20 C.**

Dette var åpenbart absurd. 65 % RF kan kalles alarmgrensen, f.ex. i tropiske strøk. Ved 65 % må man begynne *avfukting* for å unngå muggangrep på organisk materiale – som maleri, grafikk, billedvev, treskulptur osv. **Ingen har noensinne lansert dette som klimakrav i kunstmuseer.** Tvert om ville det ha betydd en risiko for NGs kunstverk å heve luftfuktigheten til dette nivået.

Uten at det ble sagt direkte, lå det underforståtte politiske scenario i de enorme vannmengder som må til for å holde dette nivået vinterstid: Ved f.ex. minus 15-20 C ville bygningen enten kunne eksplodere av damptrykk innenfra, eller kollapse av frostsprenging, eller begge deler.

Riktignok klarte en NRK-reporter å konfrontere museets konserveringsleder med de 65 %. Hun kalte det *en trykkfeil*, og erklærte at normalkravet var **45 %**. Det er jo en betydelig forskjell. Men dette påvirket ikke den politiske prosess. Poenget ble forsøkt tatt opp i Stortinget, der Giskes efterfølger, kulturminister Anniken Huitfeldt, uimottagelig for argumenter og forøvrig uten kompetanse til å bedømme dem, innrømmet at hun ikke hadde lest alt om saken. Men hennes oppdrag var uansett å fastholde konklusjonen: NG var ubrukelig.

Hensikten med å avskrive NG lekket tidlig ut: Med en tilleggsambisjon om å bygge et av Nordeuropas største museer måtte NG holdes utenfor kabalen hvis man skulle få St.t. til å bevilge fullt beløp til nybygget. Statsbygg, NGs formelle eier, ble derfor snart beskyldt for å ha levert et bestillingsverk til K-dept.et.

Via selskapet "Multiconsult" ble påstanden om et bestillingsverk avvist, med følgende argumentasjon:

”Gamle massive teglbygg som Nasjonalgalleriet tåler veldig lite. Det er allerede fukt- og frostskafer i veggene, med risiko for betydelig forverring hvis det installeres befuktningssystem. NG kan ikke sammenlignes med gamle bygninger i Frankrike, England og Danmark der vintrene er milde og fuktige – i kontrast med Skandinavias kalde vintre, som gir veldig tørt inn klima ved oppvarming ... osv”

Selv med dampspærre på innerveggene av hensyn til vinterproblemet kunne det – iflg. konsulentene – bli kondens i veggene om sommeren ved fuktinn-trengning utenfra. I beste fall ville man – i kulturministerens gjengivelse – bare kunne bruke den innerste 1/3 av bygningen til kunst. Ytterveggene ville, selv etter omfattende og kostbar rehabilitering, ikke tåle mer enn max. 30 % RF.

Vi tar påstandene punktvis:

”Gamle massive teglstenbygg” NGs yttervegger har aldri vært undersøkt, ingen vet hvordan de er konstruert, hverken tegninger eller byggebeskrivelse sier noe om det. Veggene er 90 cm tykke. Det er helt usannsynlig at de er av massiv tegl; – teglstenen er antagelig bare forblending. Muligens er veggene støpt som kistemur, kanskje med sand i midten. 90 cm vil uansett gi høy klimaregnet.

Vi må tro Multiconsult, når de etterhvert selv sa i debatten fra 2009 av, at de hadde foretatt *”uavhengige vurderinger”*, trolig på generelt grunnlag. De påsto **aldri** at de hadde gjort tester eller undersøkelser av den foreliggende bygning.

Det lyktes ikke å få påvist de angivelige *”fukt- og frostskafer i veggene”*. Denne påstanden kan mistenkes som velvillighet overfor bestilleren.

Å si at NG og de kalde norske vintrene *”ikke kan sammenlignes med Frankrike, England og Danmark”* må derimot være en bevisst avsporing: Stockholm med Nationalmuseum er utelatt, likeså Konstmuseum Ateneum i Helsinki – som på det tidspunkt var nylig rehabilitert uten store problemer.

Men man behøver ikke å dra langt. Det holder med noen skritt tvers over Tullinløkka: Historisk Museum, også med teglvegger, ble ferdigstilt 1902. Sml.-vis er NGs byggetrinn 1881, 1908, 1924. Problematikken er den samme, og vel så det: Pga den eksepsjonelle samling av malt middelalderkunst og andre klimasensitive gjenstander begynte man – i likhet med NG – **fra 1962 av** med hygroststyrte mobile luftfuktere. Begge museer bruker det i dag. Sentral-anlegg viste seg komplisert, dyrt og lite funksjonelt ved HM.

Interessant nok hadde HM den gang på forhånd konsultert Statsbygg (SBED), som fant at innvendig dampspærre var *unødvendig* for det klima man tok sikte på, ca. 50 % RF +- 5 % hver vei. **Ingen skade på bygningen påvist etter 50 år**

Tvers over gaten for HM ligger Univ. gml. kjemibygning fra 1870. Her holder både museets kons.avd. for malt billedkunst og konserveringsstudiet til. Lokalene må holde samme klima som i museet. **Heller ikke her er det etter 50 år påvist skader på bygningen som følge av klimatiseringstiltakene.**

Det lyktes ikke å få Statsbygg til å ta disse nærliggende eksemplene i betraktning – altså deres egne anbefalinger i sin tid. Den gang hadde man heller ingen politisk forhåndskonklusjon å holde seg til.

RIKSREVISJONEN foretok via NIKU en kartlegging av bevarings- og sikrings-forhold ved 5 statlige museer i 2002-03. I KDs versjon, til bruk overfor medier og i Stortinget, ga undersøkelsen angivelig et elendig resultat for NG.

Men hvis man leser rapporten kan man bl.a. se at NG kommer godt ut i flere av testene, alle riktignok ”med et forbedringspotensial”. Når det gjelder miljøet i utstillingene kommer NG best ut. **Ingen steder antydes det noe i nærheten av en katastrofealarm, eller anbefaling om å avvikle bygningen.** Dette antydes heller ikke for de museene som kom dårligere ut.

Nasjonalgalleriet selv ble intervjuet da rapporten forelå, og syntes ikke den var spesielt sjokkerende. Men det var i 2003, 5 år før det politiske flyttevedtaket, og 6 år før ”klimaproblemet” ble innført som vikarierende begrunnelse.

Bygningen ble altså ikke undersøkt

Så vidt jeg vet har vi bare banale empiriske fakta i denne saken. De indikerer et ikke-problem. Siste fase av historien viser en situasjonsbetinget satsing på et uinformert galleri og en offentlig korttidshukommelse:

Da over 5 mrd var sikret for nybygget på Vestbanen ”oppdaget” man at NG egentlig ikke har noe klimaproblem likevel. I de siste 4 år har man arrangert en serie store innlånsutstillinger, flest fra utlandet, noe Statsbygg, KD og mus.-ledelsen tidligere mente ville bli vanskelig eller umulig:

Først ut var Rubens-utstillingen i 2011, malerier på tynne trepaneler og uhyre klimasensitive. Derefter canadiske landskapsmalere og Emil Nolde, så Munch- jubileet i 2013, og Dahl & Friedrich i 2014.

Utstillingene ble holdt i 1. etasje, i rom mot yttervegger, med luftfuktere innstilt på 45 % RF – i en bygning der veggene, politisk sett, tåler max 30 %, og der kunsten, politisk sett, må ha 65 %.

Disse pussige selvmotsigelsene har oppløst seg i den tynne luft.

Kort konklusjon:

Jeg vet ikke hva som nå gjøres, eller planlegges, med NGs bygning i Statsbyggs interne overveielser. Jeg uttaler meg bare om hovedtrekk i debatten da ”klima-problemet” ble introdusert og holdt i live. På denne bakgrunn, sett utenfra, kan følgende generelle råd antas som langt på vei tilstrekkelige:

- Et malingsstrøk som innvendig fuktspærre for NGs robuste yttervegger.
- Inneklima på 45 % RF +-5%, og T=18-20 C, opprettholdes med mobile, hygrostatstyrte luftfuktere uten problemer.
- Sentralt klimaanlegg anbefales ikke; dyrt og komplisert i praksis.